

OSOBE LIJEČENE ZBOG ZLOUPORABE PSIHOAKTIVNIH DROGA U SPLITSKO-DALMATINSKOJ ŽUPANIJI U 2010. GODINI

Dr. sc. Ivana Marasović Šušnjara, dr.med.,
spec. javnog zdravstva

Uvod

Zlouporaba droga u svijetu danas je kompleksan medicinsko-društveni fenomen koji izaziva mnogo pozornosti s brojnim zdravstvenim, društvenim i ekonomskim posljedicama za pojedinca, obitelj i zajednicu, i gotovo ne postoji država u svijetu koja nije pogođena tim značajnim javnozdravstvenim problemom. Prema podacima izvještaja za 2009. godinu Ureda za suzbijanje droga i kriminala Ujedinjenih naroda (UNODC) procjenjuje se da je u svijetu oko 200 milijuna korisnika opojnih droga ili 5% svjetske populacije u dobi od 15-64 godine (1). Godišnji odljev novca u svezi sa zlouporabom droga u svijetu iznosi preko 700 milijardi američkih dolara (1), a ilegalna proizvodnja droge mjerljiva je tisućama tona (1). Svjetska zdravstvena organizacija procjenjuje da oko 0,7% svjetskog bremena bolesti je posljedica zlouporabe droga, uglavnom kokaina i opijata, sa potrošnjom oko 2% društvenog bruto proizvoda u regijama zemalja koje ga mjere (2).

Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (HZJZ) iz 2008. godine, ovisnička populacija u Hrvatskoj prelazi broj od 24.000 ovisnika o drogama, gdje je već klinički dijagnosticirana ovisnost (3). Ovdje treba uzeti u obzir i tamnu brojku koja je prema nekim prosudbama 1:2, što znači još barem 15.000 ovisnika (4,5).

Sustav liječenja u Republici Hrvatskoj temelji se prema važećoj Nacionalnoj strategiji prevencije i suzbijanja zlouporabe psihoaktivnih droga (2006.-2012.) u okviru bolničkoga i izvanbolničkoga tretmana (6). Registar osoba liječenih zbog zlouporabe psihoaktivnih droga vodi se od 1978. godine u Hrvatskom zavodu za javno zdravstvo, a u njemu se prate svi podatci osobama koje su bile na liječenju zbog zlouporabe ili ovisnosti o psihoaktivnim drogama u zdravstvenom sustavu (7).

U ovom radu će se prikazati neka obilježja osoba liječenih zbog zlouporabe opojnih droga u Splitsko-dalmatinskoj županiji (SDŽ) u 2010. godini koja bi trebala biti osnova za planiranje budućih akcija vezanih uz problematiku psihoaktivnih droga.

Metode

U radu su korišteni podatci izvješća o osobama liječenim zbog zlouporabe droga Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, kao i podatci dobiveni intervjuom - ispunjanjem

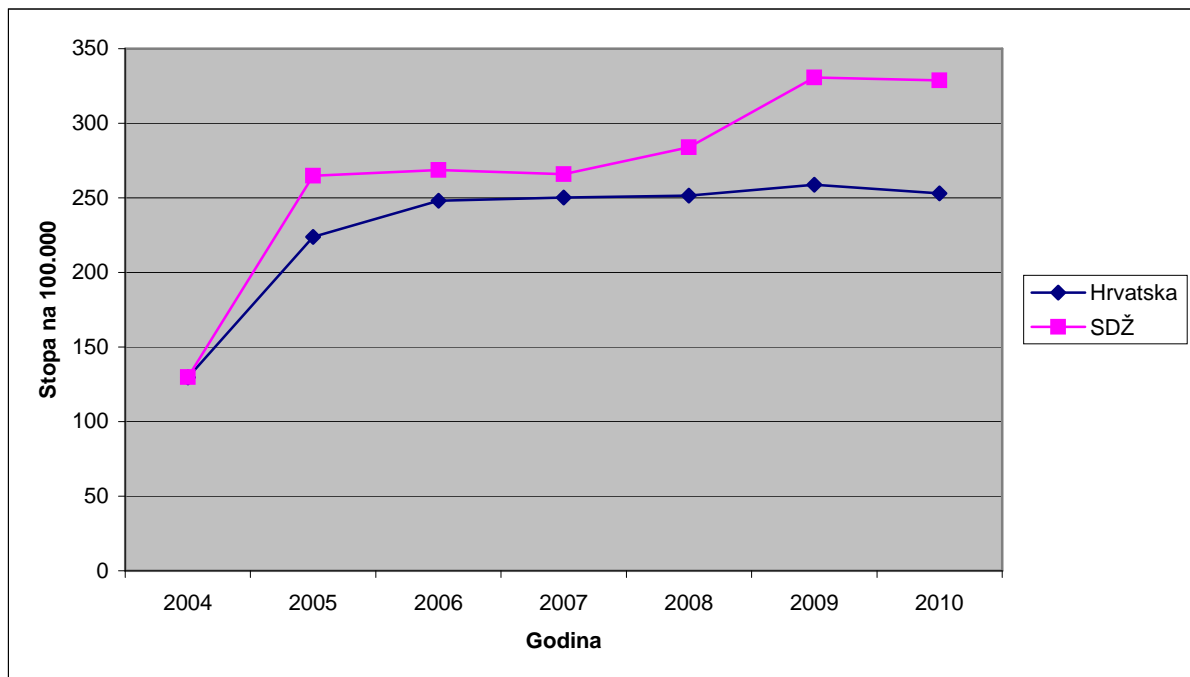
Pompidou upitnika u redovnom radu Službe za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije.

Rezultati

Opći podatci

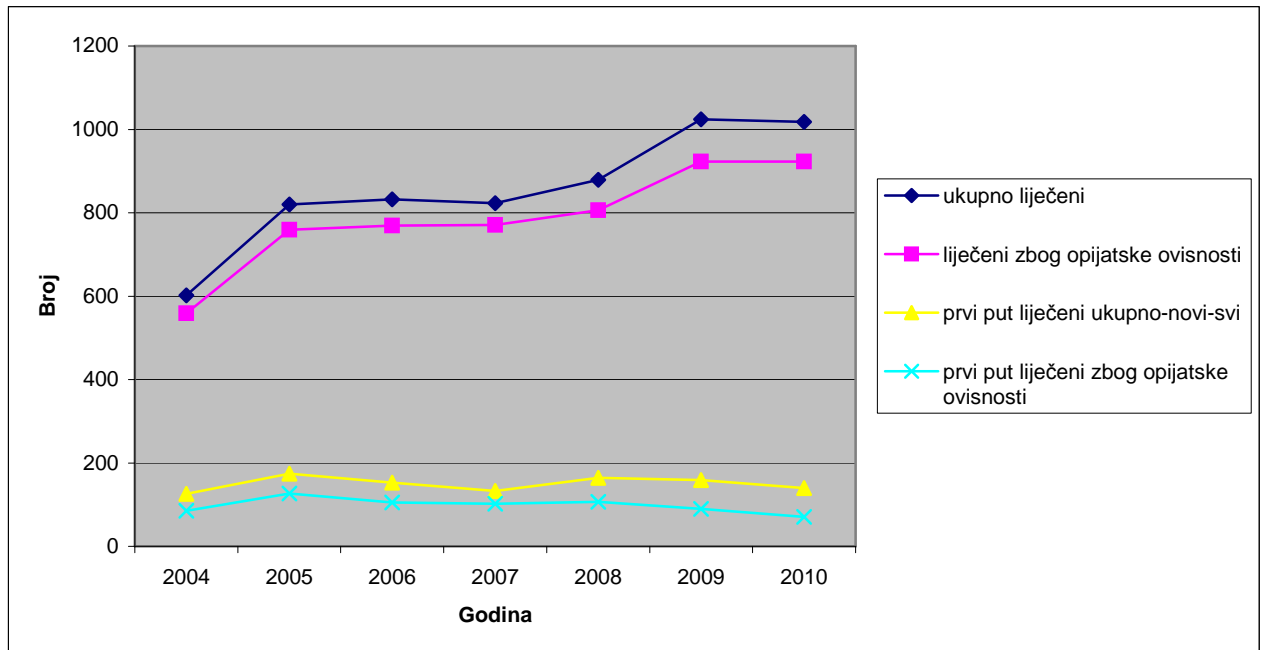
Prema podacima o broju ukupno liječenih na 100.000 stanovnika 15-64 godine u Hrvatskoj, u razdoblju od 2006. godine oni su uglavnom na istoj razini, dok su stope u Splitsko-dalmatinskoj županiji u razdoblju od 2005. godine veće nego one za Hrvatsku, a od 2007. godine kontinuirano rastu (Slika 1).

Slika 1. Osobe liječene zbog zlouporabe psihoaktivnih droga u Hrvatskoj i Splitsko-dalmatinskoj županiji, 2004.-2010.g., stope na 100.000 stanovnika u dobi od 15. do 64. godine (Izvor: HZJZ)

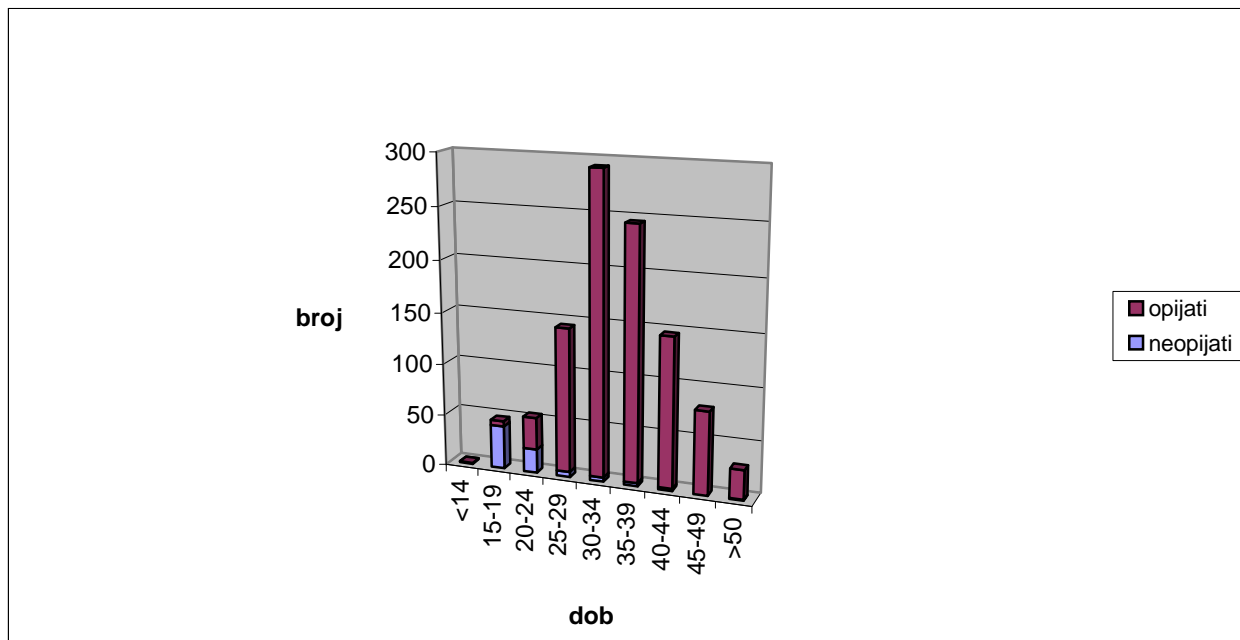
Praćenje kroz niz godina ukazuje da je u sustavu liječenja u Splitsko-dalmatinskoj županiji ukupno sve više osoba, a među njima i sve više liječenih ovisnika o opijatima (Slika 2). Prikazi novih osoba, koje se u sustavu liječenja pojavljuju prvi put, bitno se razlikuje od ukupno liječenih. Broj novih osoba u sustavu liječenja se kontinuirano smanjuje (Slika 2).

Slika 2. Kretanje broja osoba liječenih zbog zlouporabe psihoaktivnih droga u Splitsko-dalmatinskoj županiji od 2004.-2010. godine (Izvor: HZJZ)

Prema spolu liječenih osoba, većinu osoba čine muškarci. Od ukupno 1.038 liječenih osoba bilo je 911 muškaraca i 127 žena. Prema dobnim skupinama najviše ih je bilo u dobnj skupini 30-34 te 35-39 godina i to su bile uglavnom osobe ovisne o opijatima (Slika 3).

Slika 3. Liječeni zbog zlouporabe psihoaktivnih droga u Splitsko-dalmatinskoj županiji u 2010. godini, raspodjela po dobi (Izvor: NZJZ SDŽ)

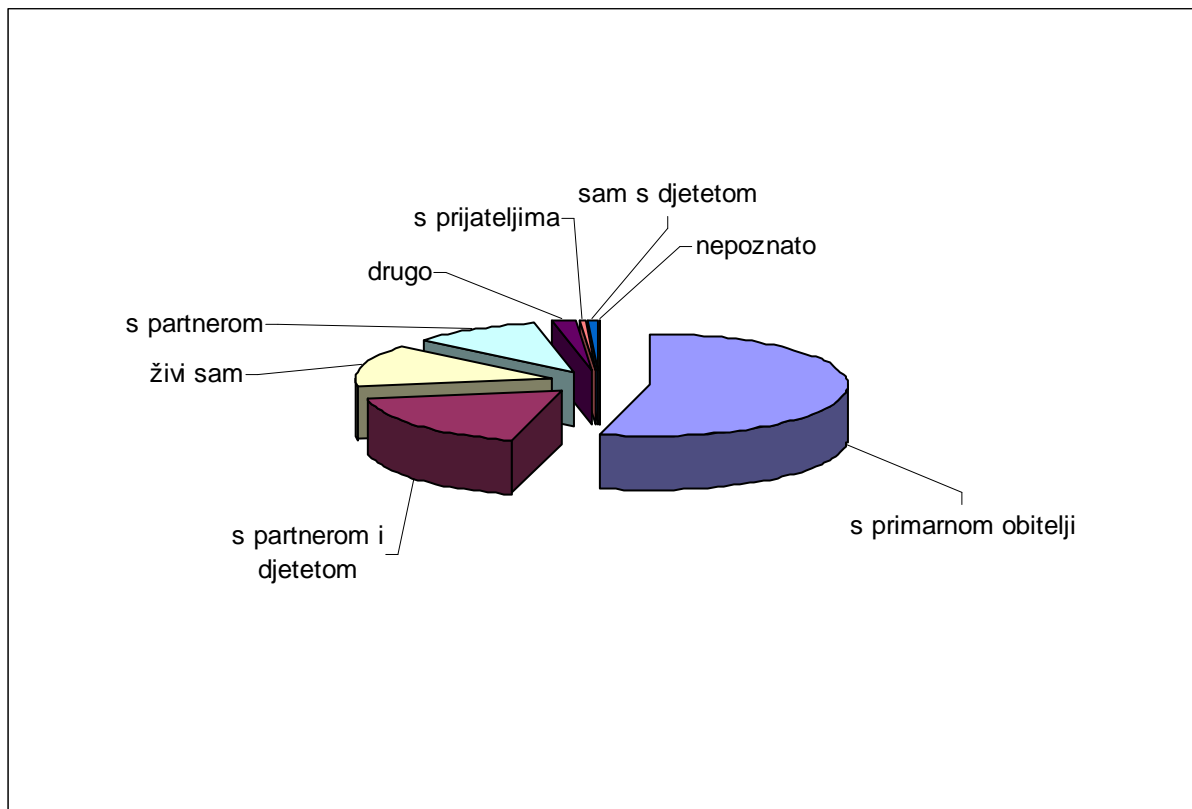

Socioekonomska obilježja

Prema stupnju obrazovanja najveći udio liječenih osoba ima završenu srednju školu (685 osoba – 65,99%). Samo osnovnu školu završilo je 198 osoba (19,08%), a 100 osoba (9,63%) nije završilo ni osnovnu školu. Završenu višu školu ili fakultet imalo je 37 osoba (3,65%) od ukupnog broja liječenih osoba.

Većina liječenih, njih 563 (54,24%) živi s primarnom obitelji (Slika 4). S partnerom ili partnericom živi ih 108 (10,40%), a 193 (18,59%) liječenih osoba živi s partnerom i djetetom (Slika 4). Njih 138 (13,29%) izjavilo je da žive sami.

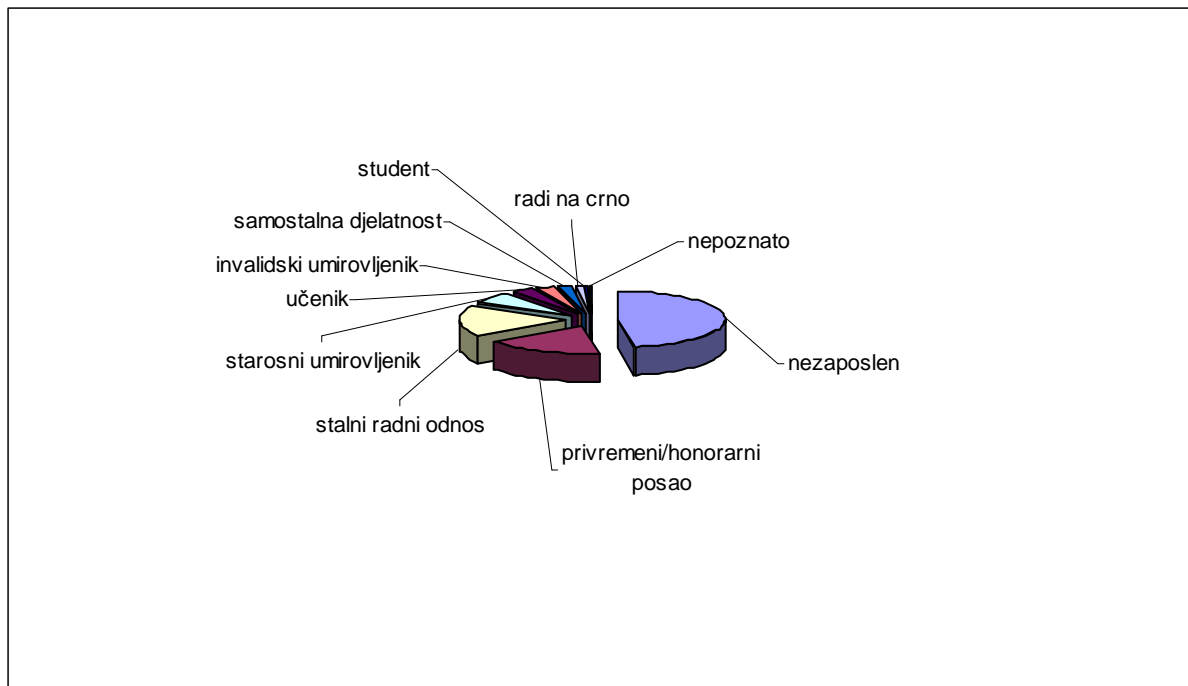
Slika 4. Liječeni zbog zlouporabe psihoaktivnih droga u Splitsko-dalmatinskoj županiji u 2010. godini, prema stanovanju (Izvor: NZJZ SDŽ)

Prema podacima o životu s drugim korisnicima sredstava ovisnosti većina njih 890 (85,74%) ne živi s drugim osobama koje uzimaju sredstva ovisnosti.

Od ukupno 1.038 liječenih osoba njih 492 (47,40%) je nezaposleno (Slika 5). U stalnom radnom odnosu bilo je 176 (16,96%) osoba, a 189 (18,21%) je bilo povremeno zaposleno (Slika 5). Na školovanju je bilo 9 (0,87%) liječenih osoba (Slika 5).

Slika 5. Liječeni zbog zlouporabe psihoaktivnih droga u SDŽ u 2010. godini, po zaposlenosti (Izvor: NZJZ SDŽ)

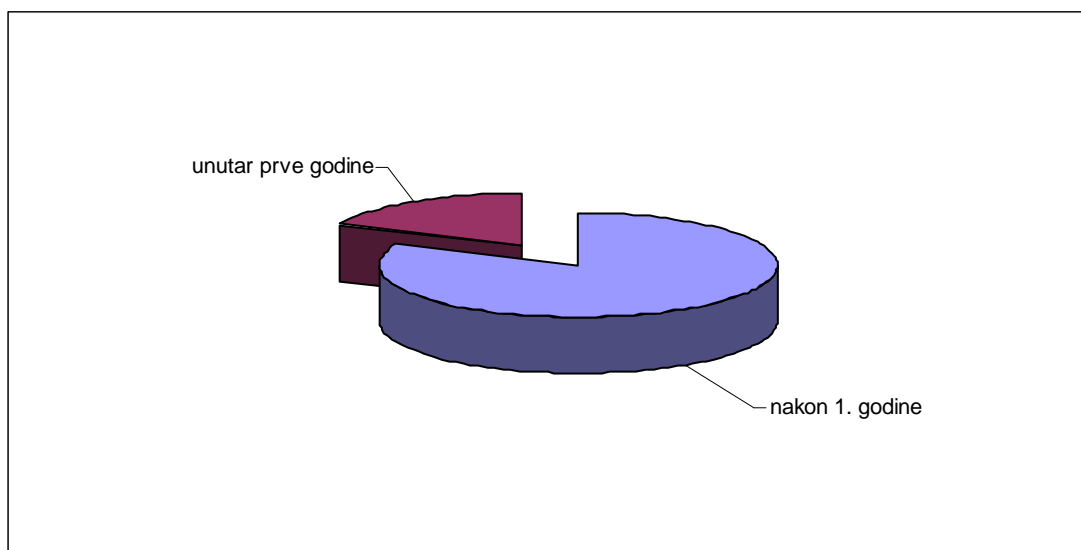
Što se tiče bračnog statusa najveći broj osoba bio je u braku, i to najčešće u drugom (81,60%).

U program liječenja najveći dio njih se javio osobno 804 (77,45%), dok je od suda/ODO/policije bilo upućeno 75 (7,23%) osoba.

Podatci o zlouporabi droga i liječenju

Da konzumiraju droge roditelji su najčešće saznali nakon 1. godine (847 – 81,60%), a unutar prve godine roditelji su saznali u 191 (18,40%) osoba (Slika 6). Netko od članova obitelji najčešće je bio osoba koja je saznala o problemu ovisnosti (847 – 81,60%), a nakon njih to je bila policija u 191 (18,40%) liječenih osoba.

Slika 6. Liječeni zbog zlouporabe psihoaktivnih droga u Splitsko-dalmatinskoj županiji u 2010. godini, po saznanju roditelja o uzimanju sredstava ovisnosti (Izvor: NZJZ SDŽ)

Glavni povod početka eksperimentiranja s drogama većina njih 847 (81,60%) navela je utjecaj vršnjaka ili partnera, dok je kod 191 (18,40%) njih to bila želja za samopotvrđivanjem («da bude važan/na»). Osobe koje su uzimale podatke procjenjuju da je početku eksperimentiranja s drogama glavni etiološki faktor bio u većine 847 (81,60%) neadekvatan odgoj u «normalnoj obitelji» te patologija obitelji (raspad, obitelji, alkoholizam) u 191 (18,40) osoba.

Droge je uzimalo intravenozno tijekom svog života njih 575 (55,39%), ušmrkavalo je 222 (21,39%), a pušilo 211 (20,33%) osoba.

Prema načinu liječenja njih 686 (66,09%) je bilo na održavanju, 167 (16,09%) je bilo bez medikacije, na sporoj detoksikaciji je bilo 153 (14,74%), a na brzom 18 (1,73%) osoba.

Smrtnost

Prema dostupnim podacima u Hrvatskoj su u 2010. godini ukupno umrle 152 osobe od uzroka povezanih sa zlouporabom psihoaktivnih droga, od toga 26 iz Splitsko-dalmatinske županije (7). Inače Splitsko-dalmatinska županija se već dugi niz godina nalazi na drugom mjestu, iza grada Zagreba, po broju umrlih kao posljedice zlouporabe droga (7) (Tablica 1). Najčešći uzrok smrti bio je predoziranje (7).

Tablica 1. Broj umrlih u Hrvatskoj, gradu Zagrebu i Splitsko-dalmatinskoj županiji u razdoblju od 2006.- 2010. godine (Izvor: HZJZ)

	2006	2007	2008	2009	2010
Splitsko-dalmatinska županija	25	43	34	31	26
Grad Zagreb	51	64	66	58	41
Hrvatska	173	236	176	159	152

Rasprava

Problem bolesti ovisnosti izražen u broju liječenih osoba u odnosu na broj stanovnika pokazuje opterećenost pojedinih područja Hrvatske i raspodjelu ovisnika i konzumenta droga. Za čitavu Hrvatsku stopa je 253,0/100.000 stanovnika u dobi od 15. do 64. godine (7). Sedam županija, među kojima je i Splitsko dalmatinska županija na 6. mjestu (stopa 328,7), ima stope više od hrvatskog prosjeka (7). Prikaz stope liječenih ovisnika koji su ovisni o opijatima pokazuje vrlo slične razlike. Za cijelu Hrvatsku stopa je iznosila 206,7, a za Splitsko-dalmatinsku županiju 298,1 (7). Od osoba koje su liječene izvanbolnički, najviše ih je bilo u Službi za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnika o drogama u Zagrebu, dok je po broju liječenih Služba Splitsko-dalmatinske županije bila na trećem mjestu (1.037 osoba – 14%) (7). Prema izvješću Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo broj ukupnih liječenih se stalno povećava. Iako se broj liječenih ukupno i broj liječenih ovisnika o opijatima stalno povećava, trend povećanja broja novih osoba raste sporije, a i ovisnike se sve duže uspijeva zadržati u tretmanu (8).

Socioekonomski pokazatelji o osobama liječenim od zlouporabe droga u Splitsko-dalmatinskoj županiji se bitno ne razlikuju od onih za područje cijele Hrvatske. Među liječenim zbog ovisnosti o opijatima, kao i prethodnih godina (7), većinom su to muške osobe u tridesetim godinama, nezaposlene, srednjoškolskog obrazovanja koje su najčešće započele sa zlouporabom droga radi utjecaja vršnjaka. Primarno se najčešće radi o heroinu kao glavnom sredstvu ovisnosti, iako ovu klasifikaciju treba uzeti s rezervom obzirom da većina ovisnika koristi različite vrste droga. Kako se ukupni broj novih ovisnika o opijatima smanjuje u Hrvatskoj, a i Splitsko-dalmatinskoj županiji, sve ukazuje da se sustav za liječenje problema sa psihoaktivnim drogama bavi «starim» heroinskim ovisnicima i daleko manje ostalim vrstama droga (7).

Kao i prethodnih godina većina liječenih osoba živjela je s primarnom obitelji, što potvrđuje činjenicu da u Hrvatskoj nije došlo do promjena u odnosu na obitelj i ovisnika, te je

obitelj i dalje u potpunosti uključena u proces liječenja (7). Činjenica da oko 27,6% od svi osoba liječenih u Hrvatskoj u 2010. godini ima djecu (7), u Splitsko-dalmatinskoj županiji 18,6%, a samo u manjem broju su im oduzeta roditeljska prava ukazuje na to da obitelji ovisnika u kojima rastu djeca nisu više rijetkost. Stoga, položaj i odrastanje djece u takvim uvjetima zahtijevalo bi veću pozornost društva.

Dolazak na liječenje najčešće je samoinicijativno. Prema podacima HZJZ maloljetnici se i nadalje upućuju zbog posjedovanja ili drugih djela povezanih s uporabom droga na obvezno liječenje te je to jedan od glavnih načina dospijevanja u sustav (7). Obitelji su u toj dobi i za uporabu droga koje nisu opijati premalo senzibilizirane i rijetko odlučne u tome da mlade treba uključiti u tretman (7).

Rizična ponašanja ovisnika uključuju sva ona ponašanja vezana za osnovnu bolest kojima se mogu izložiti popratnim bolestima i komplikacijama. To je poglavito zajednička uporaba igala, šprica i ostalog pribora te rizično (promiskuitetno, odnosno bez korištenja zaštite) seksualno ponašanje. Hepatitis B, hepatitis i HIV samo su neke od zaraznih bolesti pogodnih za prenošenje navedenim putovima te zbog toga ta populacija ima veći rizika od oblijevanja od opće populacija (7). Prema podacima dobivenih intervjuom, među heroinskim ovisnicima najveći udio njih je pozitivan na hepatitis C, nešto manje na hepatitis B. Udio HIV pozitivnih je i nadalje nizak kako u Hrvatskoj tako i u Splitsko-dalmatinskoj županiji, što se može zahvaliti trajnoj edukaciji, dobroj obaviještenosti, metadonskoj terapiji i centrima za savjetovanje i zamjenu igala i šprica (9).

Smrti povezane sa zlouporabom psihoaktivnih droga odnose se na smrti nastale kao izravna posljedica zlouporabe (intoksikacija, predoziranje), te ostale smrti koje su bile registrirani ovisnici. Podatci o smrtnosti kao posljedici zlouporabe droga, kao i smrtnosti među osobama ovisnim o drogama se mogu koristiti u različite svrhe posebno kad se interpretiraju zajedno s drugim pokazateljima zlouporabe droga. Među smrtima uzrokovanim drogama najčešća su predoziranja. U Europi u dobnoj skupini 15-39 godina predoziranja drogama sudjeluju s 4% u ukupnoj smrtnosti (10). U Splitsko-dalmatinskoj županiji smrtnost u ovoj skupini je također najčešće bila posljedica predoziranja (7). Ono što je važno naglasiti da su ove smrti izbjegive te treba provoditi adekvatne mjere kako bi se to i ostvarilo.

Zaključak

Liječenjem osoba ovisnih o psihoaktivnim drogama postižu se važni ciljevi, smanjuje

se rizik širenja droga i utjecaj prema još uvijek zdravom ali visoko rizičnom dijelu populacije mladih. Osim toga uključivanjem u programe liječenja odvojeni su i izvučeni iz mreže kriminala te stavljeni pod nadzor društvene zajednice.

Literatura:

1. United Nations Office on Drugs and Crime. World drug report 2009. Vienna: UNODC, 2009. Dostupno na: http://www.unodc.org/documents/about-unodc/AR09_LORES.pdf. Pristup: 01.05.2012.
2. World Health Organization. Substance abuse. Dostupno na: http://www.who.int/topics/substance_abuse/en/. Pristup: 01.05.2012.
3. Katalinić D, Kuzman M, Pejak M, Rojnić Palavra I. Izvješće o osobama liječenim zbog zlouporabe psihoaktivnih droga u Hrvatskoj u 2009. godini. Zagreb: Hrvatski zavod za javno zdravstvo i Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske, 2010.
4. Klarić D. Današnji trendovi kriminala u svezi sa zluporabom droga i važne karakteristike kriminalističko-metodičkog pristupa u suzbijanju. Polic Sigur 2008:3-4;219-42.
5. Sakoman S. Substance abuse in the Republic of Croatia and National Program for Drug Control. Croat Med J 2000;41:270-86.
6. Nacionalna strategija suzbijanja zlouporabe opojnih droga u Republici Hrvatskoj, 2006.-2012. NN 147/2005.
7. Katalinić D, Kuzman M, Pejak M, Rojnić Palavra I. Izvješće o osobama liječenim zbog zlouporabe psihoaktivnih droga u Hrvatskoj u 2010. godini. Zagreb: Hrvatski zavod za javno zdravstvo i Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske, 2011.
8. Hrvatski zdravstveni pokazatelji. Zagreb: Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske i Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2008.
9. Katalinić D, Kuzman M, Pejak M, Rojnić Palavra I. Izvješće o osobama liječenim zbog zlouporabe psihoaktivnih droga u Hrvatskoj u 2007.godini. Zagreb: Hrvatski

zavod za javno zdravstvo i Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske, 2008.

10. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Annual Report 2010: the state of the drugs problem in the European Union and Norway. Lisbon: EMCDDA, 2010. Dostupno na: <http://www.emcdda.eu.int>. Pristup: 28.04.2012.